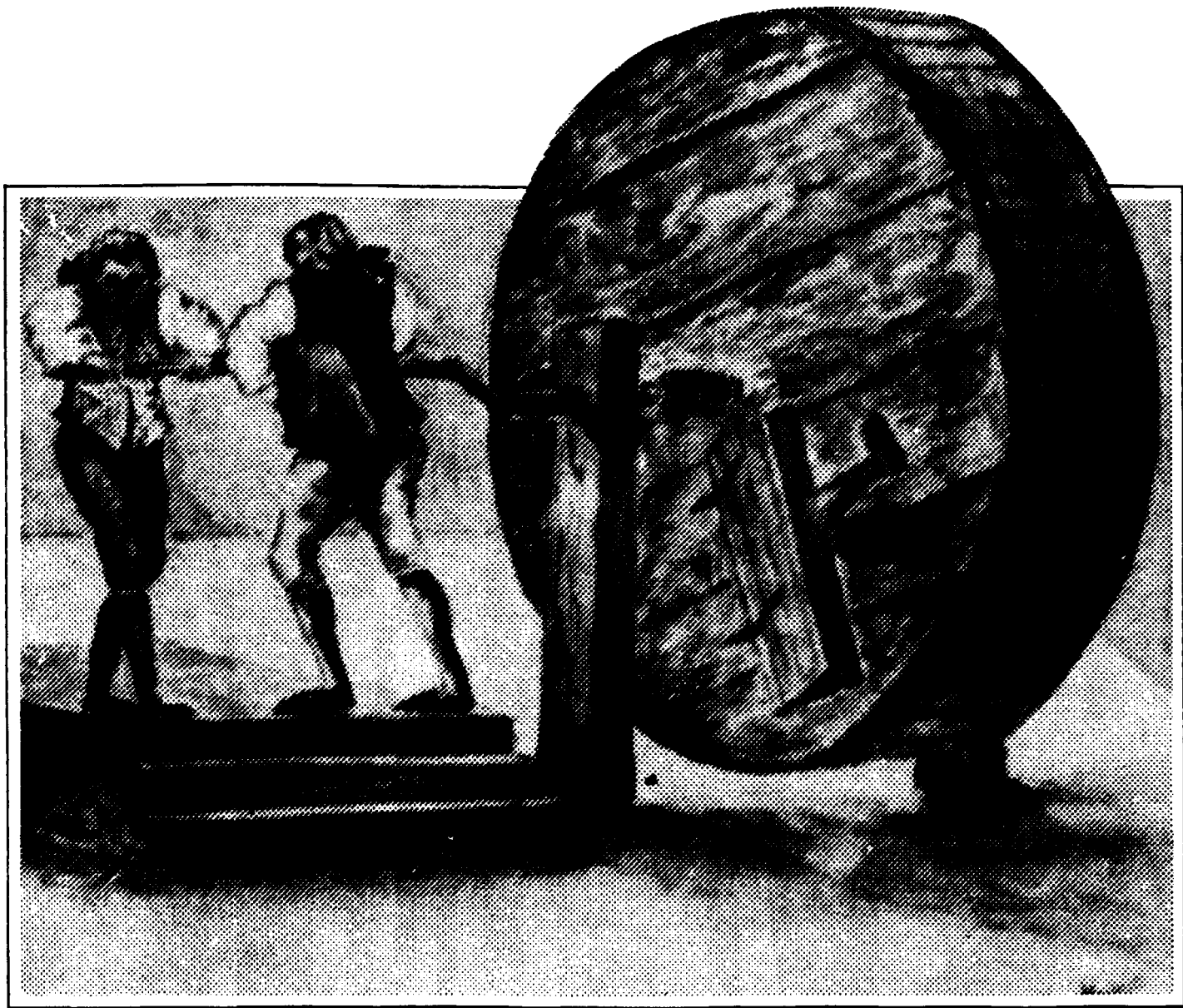

Ἡ ψυχωσική, ἡ ἀφασική ὀμιλία κι ἕνας ὑπαινιγμός γιά τήν παραφασική οὐσία τῆς γλώσσας

(Νευροψυχολογικό σημεῖωμα)

Γιώργος Χειμωνᾶς

1. Ἀπό πολύν καιρό ὅλοι θορυβοῦμε πῶς ὑπάρχει μεγάλη σύγχυση καί ἀσάφεια γύρω ἀπό τό νευροψυχολογικό φαινόμενο καί γύρω ἀπό τήν ποιότητα τῆς παθολογίας του: τί εἶναι, νευρολογική ἢ ψυχολογική; Θά προσπαθῶ νά δώ δσο γίνεται καθαρότερα τά πράγματα αὐτά –κι ἀφοῦ σέ ὅλους μας ἐπικρα-

τεῖ τό πνεῦμα τῆς ἀθέλητης ταύτισης (πού δέν εἶναι ἀποτέλεσμα ἀτελῶν βασικῶν γνώσεων), τοῦ νευρολογικοῦ μέ τό ἀνατομολειτουργικό ἢ «ὀργανικό», θά προσπαθῶ νά μιλήσω μ' ἕνα τρόπο *μῆ-νευρολογικό*. Αὐτό τό ἀόριστα *μῆ-νευρολογικό* ἄς ἀποτελέσει μιάν ἀθῶα προσέγγιση στό περίπλοκο θέμα «Νευροψυχολογία καί Ψυχιατρική».

2. Διαλέγω τό λόγο, τή γλώσσα –ὄχι ἐπειδὴ εἶναι ἕνα κεφάλαιο τόσο πολύ βασανισμένο τόσο στήν παθολογία του, δσο καί στή φιλολογία του, κυρίως σ' αὐτήν –ἀλλά ἐπειδὴ ἀποτελεῖ ἕνα τοπίο διασταύρωσης νευρολογίας, ψυχολογίας καί ψυχιατρικῆς. Ἄρα, μᾶς ἐνδιαφέρει ὅλους.

3. Πρίν ἀπ' ὅλα, τί ἀκριδῶς εἶναι ἡ Νευροψυχολογία; Στήν κλινική, καθημερινή πράξη (κι ἀποκλειστικά σάν κλινικός ιατρός μιῶ) δέν φαίνεται νά ἔχει καμιά σχέση μέ ψυχολογία. Αὐτό πού χονδρικά ἀποτελεῖ τή νοσολογία τῆς Νευροψυχολογίας, δηλαδή οἱ ἀπραξίες, οἱ ἀγνώσεις καί οἱ πιό διάσημες ἀπ' ὅλες, οἱ ἀφασίες, θεωροῦνταν –καί θεωροῦνται ἀκόμη– ὡς γνήσια νευροπαθολογικές ὀντότητες. Ὅμως ἕνας ἐλάχιστος καχύποπτος μελετητής τῆς σύντομης ἱστορίας τῆς Νευροψυχολογίας, εὐκόλα θά ὑποψιαζόταν πῶς στὸν δρο *νευροψυχολογία*

λανθάνει —και εξαρχής ελάνθανε— μιά άνομολόγητη, έξ αίτίας τής έπαρσής της φιλοδοξία: νά γεφυρωθεί τό χάσμα πού ύπάρχει άπό καταβολής Νευρολογίας, άλλα και Άνθρωπολογίας, τό χάσμα ανάμεσα στό *όργανικό* και στό *ψυχολογικό*, τό *σωματικό* και τό *νοητικό*. Σ' αυτή τήν τόσο θεμιτή, όσο και επικίνδυνη, προοπτική διακρίνεται ολοφάνερα τό πολύ σοδαρό άξίωμα τής κατάργησης του άναχρονιστικού —«άντιδραστικού» θά έλεγαν μερικοί— δυϊσμού ψυχή-σώμα, άξίωμα πού, πρέπει νά όμολογήσουμε, δέν φαίνεται μέχρι σήμερα νά έχει ίκανοποιητικά δικαιωθεί.

Έτσι ό όρος *νευροψυχολογία*, είναι όρος πρόωρος και μετέωρος.

4. Ό όρισμός πού δόθηκε σ' αυτή τή νεαρή έπιστήμη του ενός αιώνα —ότι δηλαδή είναι ή έπιστήμη πού μελετά τις ψυχολογικές — ψυχοσυμβολικές — ψυχονοητικές διεργασίες σέ συσχετισμό πάντα μέ συγκεκριμένες άνατομολειτουργικές μονάδες του έγκεφάλου και είδικά του φλοιού— εξακολουθεί νά ισχύει μέχρι τις μέρες μας, και προφανώς θά εξακολουθεί νά ισχύει άκόμα κι όταν θά έχει άποκαλυφθεί ό κρυφός ένωτικός κρίκος: δέν είναι εκεί τό πρόβλημα. Τό πρόβλημα είναι στό γεγονός ότι μ' έναν άπαράδεκτο, κοντόφθαλμο τρόπο αυτή ή σύλληψη εξακολουθεί νά παγιδεύει τή νευροψυχολογική έρευνα μέσα σέ μιά άναπόφευκτη έντοπιστική ρίκνωση του νευροψυχολογικού φαινομένου και τής διαταραχής του. Άπό τήν αύστηρά αυτήν έντοπισμένη τους περιχαράκωση, τά νευροψυχολογικά φαινόμενα δέν άπελευθερώνονται, παρά μέ δύο τρόπους: ό πρώτος, όλιστικός και ένιστικός, συμμαζεύει τις πολύτροπες οργανικότητες των νευροψυχολογικών φαινομένων και τις συναρτά μέ μιά κεντρική νοητικής ύψης έν τώ βάθει διαταραχή (Bergson - Pierre Marie - Francois Lhermitte), ό δεύτερος, τολμηρός και δυϊστικός, διαχωρίζει τις φλοιοεγκεφαλικές λειτουργίες σέ όλοεγκεφαλικές, άμφιμημοιαφικές, «άνειδίκευτες» και σέ είδικές, άμεσα συνδεόμενες μέ έγνωσμένους τόπους τής φλοιογεωγραφίας του έγκεφάλου, πού αυτές έχουν νά κάνουν μέ ό,τι έννοούμε σά νευροψυχολογική δραστηριότητα του έγκεφάλου (Henri Hecaen).

5. Αυτοί οί δύο κύριοι τρόποι (θεωρητικός ό πρώτος, πρακτικός ό δεύτερος) άλλα και άλλοι όμοιοί τους, όσο κι άν στη συνέχεια τους κατεργάστηκαν μέ έξαιρετικά προωθημένες μορφο (-Gestalt) λογικές ή γλωσσολογικές ή και μαθηματικές ιδέες, δέν κατάφεραν, φοβάμαι, νά άρουν τήν άμηχανία μας άπέναντι σ' αυτό πού λέμε «όργανικό», πού εμφανίζεται σάν τό κυρίως πάσχον στις νευροψυχολογικές διαταραχές (άμηχανία πού άφορά σέ τελευταία άνάλυση τό κείριο έρώτημα: ποιά ή οργανικότητα του όργανικού και ποιά ή οργανικότητα του μή όργανικού)— και σ' αυτό πού έννοούμε «ψυχολογικό», δηλ. «μή όργανικό», πού κι' αυτό εμφανίζεται όργανικά, όχι έξ άντηγήσεως, έμπλεγμένο σ' αυτά τά «είδικά όργανικά» σύνδρομα. Νά τήν άρουν, έννοείται, όσον άφορά τή συμβατότητα τους.

6. Άς προχωρήσω σ' ένα δεύτερο έρώτημα: τί ακριβώς έννοούμε ως όργανικό, στό έπίπεδο πάντα του έγκεφαλικού έργου; Μέ τήν έννοια, πού όλοι μας πρέπει νά έχουμε, πώς πρέπει ν' άγγίξουμε έναν όρο άπό τήν άκρη του και μέ μεγάλη προσοχή νά τόν άνασηκώσουμε, μέ άλλα λόγια, ν' άγγίξουμε

τούς όρους άπό τήν άρχή —άπαντώ άμέσως: πρέπει νά έννοούμε τό όργανο, όχι άπλά τήν οργανικότητα. Νά έννοούμε μιά, κατά τό μάλλον ή ήττον, συγκεκριμένη λειτουργική δομή— όχι τόν έμφανή, επιπολής, άνατομικό, «όργανικό» φορέα της. Συνεπώς, αυτό τό όργανο πρέπει πάντα νά νοείται στη διαλειτουργική του χρηστότητα: όπτική πού ήδη τό ένσωματώνει σέ υπέρετερους χώρους, όπου αυτή ή χρηστότητα είναι δυνατό νά άπαρτιώνεται και νά δραστηριοποιείται πάντοτε έξειδικευμένα και πάντοτε άποτελεσματικά. Και συνεπώς, ή έννοια του όργάνου στη Νευροψυχολογία έχει μιά σαφώς δυναμική ύπόσταση, όποια και νά είναι ή άνατομολειτουργική του σωματικότητας.

Λοιπόν, γιά νά κατανοήσουμε τό νευροψυχολογικό φαινόμενο, είναι άνάγκη νά άποσυνδέσουμε αυτή τήν *ένόργανη* λειτουργική δομή, πού είναι τό όργανο, άπό τήν ύποχρεωτική άνατομοφυσιολογική του, έμβρυολογική κοιτίδα. Αυτή ή διάσταση γίνεται φανερή σέ ξένες φιλολογίες όπου οί *όργανικές είδικές λειτουργίες* του φλοιού νοούνται σάν *ένόργανες*, δηλαδή λειτουργίες χρηστικές όργάνων (Instrumentalites).

7. Είναι ένας όρος σχεδόν Sine Qua Non και δέν θά δίσταζα άκόμα και σάν τέχνασμα νά τόν χρησιμοποιήσω, νά άπομακρύνουμε δηλαδή τό όργανο άπό τό όργανικό, άρκεί αυτό νά μäs δοηθοΰσε νά διαρρήξουμε τή μονοσήμαντη έντοπιστική σύλληψη, ή όποία άπό πάντοτε καθήλωνε σέ άκινήσια και δυσκαμψία τό νευροψυχολογικό φαινόμενο. Τό πρόβλημα γεγονός ότι μέ τή διαταραχή του όργάνου συμπίπτει ή διάδω τής άνατομικής του έδρας (ή όποία και προκαλεί, άλλωστε, τή διαταραχή, τουλάχιστο στη Νευροψυχολογία) δέν πρέπει νά μäs μπερδεΰει. Γιατί, άπλούστατα αυτή ή έντοπισμένη διάδω θά σημαίνει πάντα τήν «τυχαία» και έντελώς ά—σήμαντη έναρξη μιäs διαταραχής ή όποία θά άποκτήσει τότε μόνο τή σημασία της, και συνεπώς τήν πράγματικότητα της, όταν έν συνεχεία όλόκληρο τό ένδιαφερόμενο δομικό όργανο άρχίζει νά διαχέει και νά άντιπαράθετει τήν έλλειμματικότητα τους άλλα και τις άμεσες ταλαντευτικές του κινήσεις έξισορρόπησης ή άναπλήρωσης αυτής τής έλλειμματικότητας, όταν δηλαδή θά άρχίσει πάλι μ' ένα δομικό, ευρύ τρόπο νά εκδηλώνει και νά ρυθμίζει τήν παθολογική του συμπεριφορά, άκέραιο ύποκατάστατο της φυσιολογικής.

8. Η άποσύνδεση του φλοιώδους όργάνου, δηλ. αυτής τής «ένόργανης» λειτουργικής δομής, άπό τήν οργανικότητα του, μäs ύποχρεώνει ωστόσο νά ακολουθήσουμε ένα άρκετά σκοτεινό δρόμο: νά άναζητήσουμε τή σύνδεση του μέ άλλες ευρύτερες και ένδότερες δομές, οί όποιες, είναι φανερό, είναι εκείνες μέ τις όποιες συνέχεια μέ τρόπο φυσικό —εκείνες ακριβώς πού θέτουν τούς όρους γιά τούς τρόπους χρήσης του. Η άπάντηση, πολύ άδρά, είναι ίσως έτοιμη: πρόκειται γιά όλες εκείνες τις όλοθυμικές (άλλά και καταθυμικές), όλονοητικές έν τώ βάθει λειτουργίες, οί όποιες όχι μόνο επιβάλλουν άλλα και ύποβαστάζουν συνεχώς και «χρησιμοποιούν» αυτά τά έξειδικευμένα όργανα, τά άλλα γιά κάθε φορά. Αυτή ή κάπως άλματώδης μετατόπιση του όργάνου άπό τό άνατομοφυσιολογικό του στίγμα πρός γενικές —ή μ' έναν τρόπο πολύ γενικότερο είδικές— δομές, δέν γίνεται άδασάνισια, άλλα ύπαγορεύεται άπό ένα άξίωμα πού, πιστεύω, άποδεχόμαστε όλοι: δέν είναι δυνατό νά νοηθεί ψυχολογική, διανοητική ή όποιαδήποτε όλική λειτουργία ή διαδικασία συμπεριφοράς, στερημένη του όμολόγου ειδι-

κού ή τών όμολόγων είδικών της όργάνων. Κίνηση δέν ύπάρχει. άν δέν ύπάρχει μέλος.

9. 'Η άναγκαιότητα λοιπόν σύζευξης τοῦ *όλικοῦ* μέ τό *είδικό* επιβάλλεται, ένίοτε γεννάται, από τό πρώτο, τό *όλικό*. Αυτό θά μπορούσε, αρκετά «έπικά» είναι αλήθεια, νά αποκληθεί καί *φαινόμενο Κιναίγειρο*: ή *όλόθυμη* άγωνία τοῦ ήρωα νά συγκρατήσει τό περσικό πλοίο δέν ανακόπτεται από τήν άπώλεια τών φυσικῶν του όργάνων γιά νά τό πετύχει, δηλαδή τών χειρῶν του. 'Ο Κιναίγειρος έν τέλει θά χρησιμοποιήσει ένα άλλο άρπакτικό όργανο: τά δόντια του. Τό θέμα είναι πάντα, πώς τό πλοίο δέν πρέπει νά φύγει (: νά ένας πολύτιμος όρισμός γιά τήν τέχνη).

Δέν μπορώ λοιπόν νά έννοήσω, τιδήποτε ψυχολογικό ή *ίδεατό* πού νά μήν είναι ταυτόχρονα (καί ταυτόσημα) καί *όργανικό* — πάντα μέ τή δεδομένη έννοια τής χρήσης τοῦ *άρμόδιου* ή, ακόμη πιό *άρμόδια*, τοῦ *άποτελεσματικού*, μέ *όποιους* τρόπους *όργάνου*. 'Αν μπορούμε λοιπόν νά μιλάμε γιά *όργανο* *έρήμην* τής *όργανικότητάς* του, δέν μπορούμε τό ίδιο νά μιλάμε γιά *ψυχολογικό φαινόμενο* ή καλύτερα, γιά *ψυχολογική διαδικασία* χωρίς *όμόλογο* *όργανο*.

10. 'Όλα τά άνωτέρω μοιάζουν άόριστα, πολύ γενικά. 'Ας δοῦμε τί συμβαίνει στό λόγο.

'Εδῶ, οί *άντιστοιχίες* *όλικοῦ* καί *είδικοῦ* γίνονται *άσφαλῶς* *πιό συγκεκριμένες* καί *διαφανείς*.

Θεωρῶ πώς γιά τό λόγο *ίσχύουν* δύο πολύ σημαντικά *πράγματα*: πρώτο, *έκείνο* πού *πρίν* *άπ'* *όλα* *κινεῖ* καί *συντηρεῖ* τήν *όμιλία*, καθ' *όλο* τό *μήκος* τοῦ *διοψυχολογικοῦ* τής *άξονα*, είναι μία *ώση* *γνήσια* *ψυχολογική*, πού θά τήν *δνόμαζα* *λειτουργία* *σημασιοδότησης*, *σύμφυτη* μέ *μία* *λειτουργία* *κατονομασίας*. Δεύτερο, θεωρῶ πώς *ό φυσικός* *χαρακτήρας* τής *γλώσσας* είναι *παραφασικός*.

'Ο *λόγος* *ύπακούοντας* *σ'* *αυτή* τήν *άνθρωπολογική* *ανάγκη* *σημασιοδότησης*, *διανύει* *άκατάπαντα*, *κατ'* *επανάληψη*, *παλινδρομώντας* καί *προχωρώντας*, *μιάν* *αρκετά* *τεθλασμένη* *διαδρομή* *ανάμεσα* *σέ* *δύο* *διαρκῶς* *μετακινούμενους* *πόλους*, πού *άποπειράται*, τό *ίδιο* *διαρκῶς*, νά *άκινητοποιήσει*. 'Ο *ένας* *άποτελεῖ* *μία* *τριδιάστατη*, *«γεωμετροημένη»* *δομή* *σημασιῶν*, *προσημασιῶν* καί *παρασημασιῶν*, *λεκτικῶν* καί *άλέκτων*: *άντιστοιχεῖ* *σ'* *αυτό* πού *δνομάζουμε* *«σημαίνόμενο»*. 'Ενέργειά του *πρέπει* νά *θεωρεῖται* *όλόκληρη* ή *έγκεφαλική* *δυναμική*, *καθώς* *αυτή* *άσκεῖται* *πάνω* *στά* *έσωτερικά* καί *έξωτερικά* *δεδομένα* *τής* *πραγματικότητας*. 'Επιμένω *στή* *συνύπαρξη* *τῶν* *λεκτικῶν* *μή* *τίς* *άλεκτες* *σημασίες*, *έπιφυλάσσοντας* *γι'* *αυτές* *τίς* *δεύτερες* *τῆν* *άπουσία* *έφικτοῦ* *άντίστοιχου* *λεκτικοῦ* *σημαίνοντος* ή *ένα* *σημαῖνον*, τό *όποιο*, *όποσδήποτε* *δέν* *είναι* *λεκτικό* ή *δέν* *είναι* *δυνατό* νά *γίνει* *λεκτικό*. 'Ο *άλλος* *πόλος* *άποτελεῖ* *μιάν* *έπίπεδη*, *συνολτική*, *ύπαινικτική* καί *πάντα* *λεκτική* *μορφή* τοῦ *σημαίνόμενου*, *μορφή* *καμωμένη* *άπό* *στοιχειώδη*, *πρωτογενή* *δομικά* *ύλικά*, *άλλά* καί *ανεξάντλητα* *έπιδεκτική* *δομικῶν* *μεταχειρίσεων*: *άντιστοιχεῖ* *στό* *λεγόμενο* *«σημαῖνον»* — *κι* *άκόμα* *πιό* *άπλά*: *άντιστοιχεῖ* *στό* *«λεγόμενο»*. Τόπος — *κι* *όχι* *πιά* *ένέργεια* — *τοῦ* *σημαίνοντος* *πρέπει* νά *θεωρεῖται* *αυτός* *άκριβῶς* *ό* *έπίπεδος* *χάρτης* *όπου* *συσσωματώνονται* *οἱ* *πολύαριθμοι* *μετασχηματιστές* *πού* *κατεργάζονται* *μ'* *έναν* *μεμαθημένο*, *κωδικοποιητικό* *τρόπο* *τήν* *άμορφη* *ανάδυση* *τοῦ* *σημαίνόμενου*.

'Η *σχέση*, ή *άλλωῶς*, ή *έξίσωση* *σημαίνόμενο* = *σημαῖνον* (*σημαίνόμενος* *σημαῖνον*) *έμφανίζει* *μιάν* *άξιοσημείωτη* *άνισοβαρή* *παραδοξότητα*.

Εἶναι *τυχαία* (*τυχάρπαστη* *θά* *λέγαμε* *σκεφτόμενοι* *τό* *παρθένο* *παδικό* *αὐτί*) καί *γι'* *αὐτό* *άπειλούμενη* *άπό* *τή* *λύση* *τῆς* — *είναι* *αδιάσπαστη* καί *γι'* *αὐτό* *έξαιρετικά* *άνθεκτική*. 'Η *άντίφαση* *εύκολα* *έξηγείται*: *τήν* *εύθραυστότητά* *τῆς* *τήν* *χρωστά* *στό* *μή* *φυσικό* *χαρακτήρα* *τῆς* (*μόνο* *σ'* *ένα* *παραμῦθι* *πού* *θυμάμαι*, *τό* *πράγμα* *τό* *ίδιο* *σκύδει* *στό* *παιδί* *καί* *τοῦ* *λέει*, *μέ* *τή* *δική* *του* *φωνή*: *μέ* *λένε* *αὐτό*.) *Τήν* *άντοχή* *τῆς* *τήν* *άντλει* *άπό* *τή* *στερρότητα* *τοῦ* *σημαίνόμενου*, *άλλά* *κι* *άπό* *τόν* *άπαράδατο* *προορισμό* *αὐτοῦ* *τοῦ* *τελευταίου* *νά* *«παγώνει»* *πάντα* *μέσα* *σ'* *ένα* *όποιοδήποτε* *σημαῖνον*. 'Η *σχέση* *σημαίνόμενο* — *σημαῖνον* *δέν* *είναι* *φυσική*, *άλλά* *καθιερώθηκε* *μέσα* *άπό* *μακροχρόνιες* *διαδικασίες* *μάθησης*, *έπαναληπτικά* *έφαρμοζόμενες* *στό* *ρέον* *πλῆθος* *τῶν* *σημαίνόμενων*, *μ'* *έναν* *τρόπο* *αὐθαίρετο* *καί* *θάλεγε* *κανείς*, *καταναγκαστικό* — *έτσι* *ώστε* *ό* *λόγος* *νά* *συνθλίβεται* *κάτω* *άπό* *όποιαδήποτε* *γλώσσα*. *Κι* *έτσι* *ώστε* *ή* *γλώσσα* *νά* *αὐτοπροστατεύεται* *άγρυπνώντας*, *άπό* *τίς* *έπικίνδυνες*, *διαθρωτικές* *έκκρίσεις* *τοῦ* *ένταφιασμένου* *λόγου*.

11. 'Εν τούτοις, *παρά* *τό* *έσωτερικό* *είδολογικό* *χάσμα* *πού* *μαντεύουμε* *ανάμεσα* *στό* *σημαίνόμενο* (*δομή*) *καί* *στό* *σημαῖνον* (*μορφή*) — *τό* *είδολογικό* *κενό* *πού* *πρέπει* νά *ύφίσταται* *ανάμεσα* *στήν* *ίδέα*, *πού* *είναι* *ό* *λόγος*, *καί* *στόν* *ήχο*, *πού* *είναι* *ή* *όμιλία* — *έν* *τούτοις*, *δύο* *είναι* *οἱ* *λόγοι* *πού* *έπέβαλαν* *καί* *έκτοτε* *έπιβλέπουν* *αυτή* *τήν* *άφύσικη* *σγκόλληση*. 'Ο *πρώτος* *είναι* *ότι* *ό* *σχηματισμός*, *άλλά* *καί* *ό* *χειρισμός* *τῶν* *σημαίνόντων* *άναποκρίθηκε* *όχι* *άπλά* *καί* *μόνο* *σ'* *αυτή* *τήν* *ίσχυρή* *ανάγκη* *σημασιοδότησης* *πού* *γεννᾷ* *καί* *συντηρεῖ* *μία* *γλώσσα*, *άλλά* *καί* *στήν* *ανάγκη* *κατασκευῆς* *έκμαιγίων* *γιά* *έμφυτους* *«λογικούς»* *ύποδοχείς*. 'Ο *δεύτερος* *λόγος* *είναι* *ότι* *τό* *δισχιδές* *αὐτό* *σύστημα* *σημαίνόμενο* — *σημαῖνον* *συσφίχθηκε* *καί* *«έθρεψε»* *χάρη* *στήν* *έκτοτε* *έπαναλαμβανόμενη* *άπαρέγκλιτη* *κύρωση* *του* *άπό* *τόν* *Συνομιλητή*. Τά *παραπάνω* *είναι* *σύμφωνα* *μέ* *έκείνα* *πού* *εἶπα* *πρίν* *γιά* *τήν* *αδιάρρηκτη* *σχέση* *ψυχολογικής* *διεργασίας* *καί* *όμολόγου* *όργάνου*, *όμολογῆς* *«ένόργανης»* *συμπεριφορᾶς*: *δέν* *μπορεῖ*, *νομίζω*, *νά* *νοηθεῖ* *σημαίνόμενο* *χωρίς* *κάποιο* *σημαῖνον* (*λεκτικό*, *άλεκτο* — *συνηθέστερα*: *λεκτικοποιημένο* *άλεκτο*) — *οὔτε* *άσφαλῶς* *σημαῖνον*, *πού* *νά* *μήν* *άναμοχλεύει*, *ν'* *άνασπαράσσει* *οἰκεία* *σημαίνόμενα* *καί* *παρασημαίνόμενα*, *αφού* *άποτελεῖ* *τή* *μοναδική*, *άνεπανάληπτη* *εἰρημένη* *ταυτότητα* *τοῦ* *σημαίνόμενου*.

12. Σάν *μία* *παραόηση* *θά* *ρωτήσω*: *τότε* *ποιά* *είναι* *ή* *ποιά* *θά* *μπορούσε* *νά* *είναι* *μία* *φυσική* *όμιλία* *τῶν* *σημαίνόμενων*; *άν* *διέθετα* *τήν* *έντελῶς* *οὐτοπική* *δυνατότητα* *νά* *άποποιηθῶ* *τή* *σχηματισμένη* *λέξη*; *Φαντάζομε* *δύο* *τρόπους*: *ό* *ένας*, *ν'* *άνατρέξω* *στή* *φυλογένεση* *τῆς* *γλώσσας*, *στήν* *αρχέγονη* *σκαλισμένη* *έτυμολογία* *τῆς* *λέξης* — *άπόπειρα* *άσφαλῶς* *άνέφικτη* *καί* *έξάλλου* *άσκοπη*, *αφού* *τό* *πρωταρχικό* *νοηματικό* *ίχνος* *τῆς* *λέξης* *έχει* *άνεπανάρθωτα* *πιά* *σθεσεῖ*. 'Ο *δεύτερος* *νά* *συλλέξω* *σέ* *τεράστιες* *διαχρονικές* *διαστάσεις*, *ένα* *άποσταγμένο* *ύλικό* *τῆς* *άνθρώπινης* *έκφραστικής* — *ό,τι* *καί* *όπως* *τό* *εἶπαν* *οἱ* *γλώσσες* *τῶν* *ἀνθρώπων*, *ό,τι* *καί* *όπως* *τό* *έπραξαν* *οἱ* *πράξεις* *τῶν* *ἀνθρώπων*, *μία* *ίλιγγιώδης* *ζύμωση* *άπό* *τούς* *φθόγγους* *τῆς* *μουσικῆς*, *τῶν* *μαθηματικῶν*, *τῶν* *όνείρων*, *τῆς* *θεολογίας*, *τῆς*

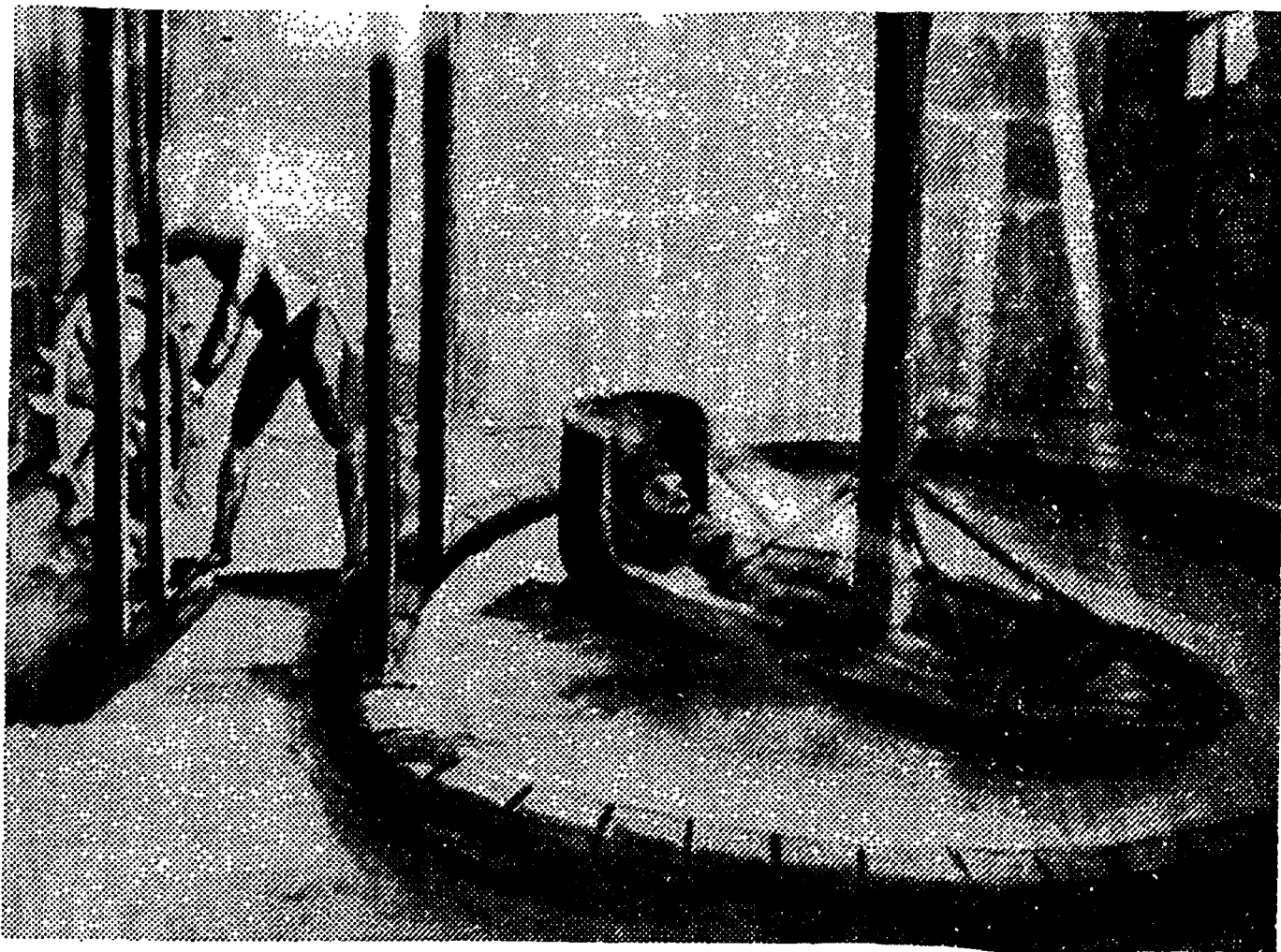
ζωγραφικής, της καθημερινής και φιλοσοφικής όμιλίας, της παροιμίας και της ποίησης, της γλυπτικής, της γεωμετρίας, της φυσικής και της ζωολογίας –ό,τι και μέ όποιον τρόπο έχει είπωθει. Άλλά και διαπραχθεί, πέρα από τήν όμιλία.

13. Κι αν ως παραφασία έννοοϋμε «τό νά μιλῶ μέ αυτό, έννοώντας εκείνο» (αυτός έξάλλου είναι ό πιο άδιαφιλονίκτος όρισμός της γλώσσας), δηλαδή λέγοντας θάνατο νά έννοῶ τό θάνατο, δηλαδή αυτή τήν καθαρότατα σχιζολεκτική φυσιογνωμία του λόγου –πιστεύω πώς πρέπει νά συμφωνήσουμε πώς ή γλώσσα είναι ένα τόσο στέρεο, όσο και άνυπεράσπιστο εγκατεστημένο σύστημα παραφασικών σημείων.

14. Άλλά αν αυτή ή φυσιολογική παραφασία της γλώσσας εμφυτεύεται στην καταβολή του ανθρώπινου δρᾶν και έκτοτε «άποπαραφασίζεται» μ' έναν τρόπο άπόλυτα όμαλό κι άθόρυβο, άφου άνακουφίζει αυτή τή θεμελιακή άνάγκη σημασιόδοτησης πού όντογενετικά κατέχει ό άνθρωπος εγκέφαλος– και τήν άνακουφίζει μάλιστα μέ τρόπο νόμιμο, καθώς κάθε φορά συντελείται μέσα στη στεγανή θήκη της συν-ένόησης– στο ψυχωσικό και στον άφασικό, πού και στους δύο αυτή ή γυάλι-

νη θήκη συνομιλίας μέ τό Άλλο και μέ τόν Άλλο εμφανίζεται θραυσμένη, ή φυσική παραφασία σ' αυτούς έννόητα έκτίθεται σέ μέγιστους κινδύνους παθολογικής πλέον, δηλαδή ιδιαιτεροποιημένης, άκράϊας παραδρόμησης, διασκορπίζεται σέ άποθρώσκουσες σημασιοδοτήσεις.

15. Γιατί ή κρίσιμα ένένδοτη περιοχή του λόγου είναι άκριβώς αυτή ή κρυφή έγγενής παραφασία της γλώσσας –αυτή είναι πού προσβάλλεται στις όποιες άσυνήθιστες περιστάσεις πού άδιάλλειπτα πολιορκούν τό λόγο. Άς μή πάμε πολύ μακριά: μᾶς είναι πολύ γνωστή, σέ όλους μας, ή δυσκολία ν' άνακαλέσουμε τή ζητούμενη όρθή λέξη, σά ν' άναμνημονεύουμε ένα λεξικό πού χρόνια προσπαθούν νά μᾶς κάνουν νά τό άποστηθίσουμε, ή σέ καταστάσεις συναισθηματικής ή διανοητικής κάμψης ή έκτροπής –κι ακόμα μᾶς είναι οικείες οι φαντασμαγορικές παραφασίες των όνείρων ή οι κρυψίνους παραφασίες των νευρωσικών έξομολογήσεων. Άλλά εκεί όπου ή διεδικμένη και συνομολογημένη σύμφυση σημαινομένου και σημαίνοντος άφίσταται δίαια και τότε δημιουργείται ή δυσεπούλωτη ρωγμή από τήν όποία εκφέρεται πλέον ή έγκυτωμένη, άτομική, ιδιωματική γλώσσα, είναι στο ψυχωσικό και στον άφασικό.

16. Πρόκειται για όμοια πάσχοντα λόγο, στίς δύο αυτές περιπτώσεις; Σπεύδω νά απαντήσω, όχι. Πέρα από όρισμένους επιδερμικά όμοιους τρόπους έκτροπής της γλώσσας –όπως ή παιδόμορφη καί γελοία, συχνά είρωνική όμιλία του σχιζοφρενούς, πού μās φέρνει στό νου τούς όπισθοδρομικούς τρόπους αποδόμησης του έναρθρου λόγου στίς άφασικές δυσαρθρίες (έννοώ τό ίακσώνειο «σύνδρομο φωνημικής άφολοκλήρωσης» του Alajouanine) –πέρα από τίς στερεοτυπίες, τίς συνηχήσεις, τίς κοχλιώσεις, πού είναι συχνές καί στίς δύο όμιλίες, τούς έκκεντρικούς συνειρμούς καί χειρισμούς μεταφορών καί μετωνυμιών πού άμώτερες διαπράττουν, ή σχιζοφρενική παραφασία δέν φαίνεται νά έχει καμία σημειολογική όμοιότητα μέ τήν άφασική παραφασία.

17. Σπεύδω άκόμα νά διευκρινίσω ότι άναφέρομαι σέ σχετικά σπάνιες περιπτώσεις, όπου τό σχιζοφρενικό καί άφασικό jargon προφέρονται σ' ένα άκριτικό σύνολο γλώσσας (περίπου σ' εκείνη τήν ίδια περιοχή Έβρου, όπου προφέρεται καί μία ιδιοφυής γλώσσα), όπου σ' αυτή τήν έσχατιά του λόγου ή γλώσσα διατηρεί άκόμη όρισμένα άναγνωρίσιμα, έστω καί μέ κόπο, εύανάγνωστα, έστω καί μέ κόπο από τόν Άκροατή, σημασιικά κυρίως, αλλά καί φωνημικά σήματα –όπως καί ή ιδιοφυής γλώσσα. Γιατί οί σχιζοφρενικές καί οί άφασίες κάθε άλλο παρά σάν καθαρά φαινόμενα συμβαίνουν άπέναντι μας –καί κατά κανόνα ή ψυχιατρική άπόπλυσή τους είναι έπισφαλής– καί είναι πάντα μέγας ό κόπος μας ν' άνατυπώσουμε τίς σταθερές (;) συντεταγμένες, πάνω στίς όποιες έγγράφεται ή άνώμαλη (;) καμπύλη της σχιζοφρενικής ή της άφασικής όμιλίας. Άφού τό πλήθος των τέτοιων άσθενών σχεδόν άστραπιαία άποσύρεται είτε στήν άπόλυτη σιγή, είτε άναμασά έναν έκτεπτικότα, ήλιθιο, μιμητικό λόγο, είτε έκτρέπεται σέ άκατάσχετους αλλά άσυνενοήτους ιδιωτισμούς: τό γνωστό άδιαφοροποίητο jargon.

18. Κατ' άρχήν, τό κέντρο διαταραχής φαίνεται ν' άνήκει σέ διαφορετικές σφαίρες. Για νά συνεχίσουμε, μέ μισή καρδιά, τήν κατ' άνάγκη άπλουστευτική διαστολή των φαινομένων αυτών, θά άποπειρόμασταν νά ύποστηρίξουμε πώς ή έκτροπή στό ψυχιασικό, έκκινώντας από όγκώδεις ψυχοαισθητικές άνακατατάξεις, μητρες όραμάτων κόσμου, διαμορφώνει ένα νέο σύστημα σημαιομένων καί έτσι αναπτύσσεται χωρεί προς μία άνάλογα ιδιάζουσα επάλειψη των σημαινόντων. Ένώ στόν άφασικό, ή διαταραχή πλήττοντας τά σημαινόντα στήν εύπαθή κλειδωσή τους μέ τά σημαινόμενα, οδηγεί τό ίδιο αναπτύσσεται, στήν έκτρωση του διτλού δομικού σχηματισμού σημαινόντος – σημαιομένου.

19. Σ' αυτές τίς ευδιάκριτες περιπτώσεις όπου φαίνεται πώς εξακολουθεί νά δρά –καί πολλές φορές μέ τρόπο ιδιαίτερα σφοδρό– αυτή ή άνάγκη σημασιοδότησης, άς δούμε πώς προκύπτει τό παραφασικό ιδίωμα σέ σχέση μέ τό συμβατικό, συνεννοητικό, κώδικα όμιλίας:

α. στό σχιζοφρενή: ό κώδικας αυτός είναι άχρηστος – ό σχιζοφρενή τόν υπερβαίνει.

β. στόν άφασικό: ό κώδικας αυτός έχει καταρρεύσει – ό άφασικός τόν άναδομεί.

20. Η υπέρβαση του κώδικα από τό σχιζοφρενή, συχνά δίνει τήν αίσθηση πώς πρόκειται για έναν άσφυκτικό συνωστισμό

σημαιομένων, μέ έκλογες άναγενέσεις ή ιεραρχήσεις σημαιομένων ή για ένα μοναδικό άμφιλεγόμενο –πρωτεϊκό σημαινόμενο, στά όποια ό συμβατικός κώδικας όμιλίας είναι άνεπαρκής. Πολλές φορές δέν κρύβεται ή κάποια θλίψη μέ τήν όποια ό σχιζοφρενή καταδέχεται νά εκφράσει τά πολλά του νου, χρησιμοποιώντας ένα άπλοϊκό jargon, πλήρως ώστόσο φορτισμένο από κινητά, άμετακίνητα ή αυτοαναιρούμενα σημαινόμενα, φωτισμένα από ένα, θάλεγε κανείς, λευκό φώς. Η παραφασία του σχιζοφρενούς, τουλάχιστο σ' αυτές τίς περιπτώσεις, δέν είναι ποτέ άκατάληπτη.

Τό φαινόμενο του σχιζοφρενούς μοιάζει νά άπορροφά όλα τά σημαινόντα, ειδικά καί μη ειδικά, άφού οί παραφασικές όλισθήσεις δύναται, μ' έναν τρόπο κυριολεκτικά άπελεύθερο, νά διαχέονται προς πάσες, πάντα όμως σημασιοδοτημένες, κατευθύνσεις –καί επιστρέφει (αυτό τό σχιζοφρενικό παρασημαϊνόμενο) –άν επιστρέφει– πλήρες καί κορεσμένο σ' ένα περιπτωσιακό ή έντελώς ά-σήμαντο σημαινόν, στό όποιο καλείσαι ή προκαλείσαι νά μεθέξεις.

21. Η άναδόμηση του κώδικα από τόν άφασικό επιχειρείται μέσα σ' ένα πανδαιμόνιο από κατακρήμνιση λειψάνων φωνηματικών ήχων, ύπάρχει στήν όμιλία του μία πλήρης άταξία φωνημάτων καί μετεωριζόμενων ή άκρωτηριασμένων σημασιών. Άνακεφαλαιώνοντας: ό λόγος του σχιζοφρενούς φθάνει κάποτε (πάντως τείνει πάντοτε) νά καθιερώσει μία σημασία. Ό λόγος του άφασικού παραπλέει τή σημασία, είναι πάντοτε μία παράπλευρη όμιλία (κατά τό παράπλευρη κυκλοφορία των άγγειολόγων). Η παραφασία του άφασικού είναι κατά κανόνα άκατάληπτη –ή έστω, οί συνειρμοί βάσει των όποιων είναι δυνατό νά καταστεί κατανοητή ένέχουν μία άξιολύπητη, εύκαιριακή σπαστικότητα. Οί ψυχικές –συναισθηματικές ευοδώσεις άποσκοπούν όχι παραπάνω από τήν έκφορά ενός κοινού, συμβατικού λόγου.

22. Παρενθετικά άναφέρω, όσο κι άν, όμολογώ εκούσια προσπάθησα νά άντιδιαστείλω τή νευροψυχολογική από τήν καθαυτό ψυχιατρική σημειολογία, ένα φαινόμενο κλινικό, πέρα από τό λόγο, πού θέτω υπό συζήτηση, καθώς ύποβάλλει τή συσχέτιση μίας ψυχιατρικής εικόνας μέ συγκεκριμένους τόπους του έγκεφάλου: είναι ή γνησιότητα μίας μελαγχολίας, μέ τήν άκραιφήν ψυχιατρική της έννοια, των άφασικών έκπομπής, όπου δέν πρόκειται σίγουρα για μία «καταθλιπτική αντίδραση» στό συμβάν της άπότομης σιωπής, άφού εκείνο πού χαρακτηρίζει τή σιωπή τέτοιων άφασικών είναι άκριδώς ή παντελής έκλειψη της τάσης για σημασιοδότηση: είναι τό άμιγές ψυχολογικό φαινόμενο της έκπτώσης της λεκτικής διεγερσιμότητας σέ βαθμό, άρκετές φορές, πλήρους βωδότητας: είναι ό άφασικός πού παραιτείται από τό λόγο. Κι άκόμα, ένα διαφορετικό, κι αυτό ψυχιατρικό, φαινόμενο πού παρατηρείται σέ άλλες, όπισθαίτριες άφασίες, όπου διαπιστώνουμε μίαν ύπουλη καί προοδευτική ύφανση –καί μάλιστα θύμα, όταν πιά ή άφασία φαίνεται νά ιάται– ενός γνήσιου παρανοϊκού προτοσές. Γεθαίως σέ καμία περίπτωση, δέν θά θεωρήσουμε τίς φλοιώδεις μετωπιαίες περιοχές σάν «άνατομική έδρα» της μελαγχολίας ή τίς κροταφοδρεγματοϊνικές, της παρόνοιας. Άλλά μπορούμε νά θεωρήσουμε τή μελαγχολία σάν ένα είδος «ύπαρξιακής σιγής», όπως καί τήν παρόνοια, σάν μία «ύπαρξιακή κώφωση»

στών καθησυχαστικό ἐμβόλιμο δόμβο τοῦ κόσμου.

23. Ὁρισμένως, ὅλα αὐτά δέν ἀναπαριστοῦν παρὰ μίαν ἀθῶα, ὅπως εἶπα καί πρίν, σύλληψη τοῦ φαινομένου τῶν νευρολογικῶν καί ψυχολογικῶν διαταραχῶν τοῦ λόγου. Πάντοτε θά μᾶς παραμονεύουν ἕνας σχιζοφρενής ἢ ἕνας ἀφασικός πού θά ἐκστομίσουν τόν αἰφνίδιο λόγο.

Ἔτσι κρατῶ τήν (γραφτή) πρόταση:

«ἀνακάλυψα πὸς ἴχα ἀνακαλίψι μιά θαυμάσια ἀνακάλυψι. Τό ΜΑΜ ὅπως τό ὄνόμασα ἀπὸ τὰ ἀρχικά τῶν λέξεων (Μ)έτρο – (ΑΜ)έτρο.

«Στό μανιφέστο πού ἀκολούθησε μέ τόν τίτλο «Τέχνη καί ΜΑΜ» γράφω: «ΜΑΜ ἕνα συνονθύλευμα γραμμάτων, πού τοποθετοῦντε ὡς εξίς. Μάμ σημεῖν ἰ ΕΚ ΠΡΟΤΙΣ ΟΨΕΟΣ ἐσθιαις

τοῦ καθ' ἱανδήποτε φιλοσοφική δάσι ΣΙΓΓΕΚΡΙΜΕΝΟΥ πού περιέχει τό καθ' ἱανδίποτε φιλοσοφική δάσι ΑΦΙΡΙΜΕΝΟ –κι ἀντιστρόφως– τόσο, ὅσο τό ἕνα νά μὴν ἀπετί ἢ ἐπετί τό ἄλο».

Εἶναι λόγος ἀπλᾶ σχιζοφρενικός αὐτός (ἡ ἐρώτηση εἶναι καθαρά «διαγνωστική», δέν ἔχει καμιά οὐσιαστική σημασία) ἢ ἕνα αὐταρκες, ἀπόλυτα σεβαστό φιλοσοφικό –αἰσθητικό ἀξίωμα;

Κι ἔτσι κρατῶ τή φράση πού ἄκουσα ἀπὸ ἀφασικό: «οἱ λέξεις δέν μιλοῦν πιά».

Εἶναι μιά ἀ–σήμαντη παραφασική πρόταση ἢ ἕνα διωματικό, ἄρα ἀπόλυτα ἐγκυρο, γλωσσολογικό θεώρημα, συνεπτηγμένη μιά ὁλόκληρη γλωσσολογική σχολή;

